

Erdőpedagógia egy családi vállalkozásban

(Forest Pedagogy in a Family Business)

Szabóné Balázs Beáta^{*1} – Horváth Tamás²

¹mezőgazdasági vállalkozó

² Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar
Erdővagyon-gazdálkodási és Vidékfejlesztési Intézet

Kivonat

A környezeti nevelés egyik fontos színtere a család. A gyermekek a családban látják az első fontos viselkedési mintákat, itt kerülnek meghatározásra a család számára fontos alapértékek. A családi vállalkozásokat üzemeltető családok lehetőséget adnak a nevelési környezet kibővítésére. A gazdálkodás, és az ehhez közvetlenül kapcsolódó fogalmak, mint a természetközelség, folyamatosság, fenntarthatóság más számára is iránymutató. Az erdőpedagógia módszereivel a családi vállalkozás képes értékrendi, szemléletbeli változást létrehozni. A családi vállalkozás előnye, hogy működő példaként könnyebben és hatékonyabban képes építeni a helyi lehetőségekre.

Kulcsszavak: erdőpedagógia, környezeti nevelés, értékközpontúság, honismeret

Abstract

One of the important areas of environmental education is the family. Children can see the first important patterns of behaviour in the family, where their basic values are also defined. Families, who are running family businesses, provide an opportunity to expand the educational environment. Farming and other directly related concepts such as closeness to nature, continuity and sustainability can be guidelines for others, as well. With the methods of forest pedagogy, family businesses are able to create changes in values and attitudes. The advantage of a family business is that it can build more easily and more effectively on local opportunities as a working example.

Keywords: forest pedagogy, environmental education, value orientation, homeland culture

1. Bevezetés

Fő motivációnk a valódi értékeken alapuló társadalmi közösségek létrejöttének támogatása. Ennek a megteremtése csak a természetet szerető, azt értő és annak működésében cselekvően együttműködő ember számára lehetséges. Az erdőpedagógia tárháza megalapozza egy komplex pedagógiai program megvalósulását. Egyének és családok számára is úttörő példa lehet a családi vállalkozás oktatást felvállaló minősége.

* szabone.balazs.bea@gmail.com

2. Miért az erdőpedagógia?

Az erdőpedagógia széles körben felöleli a környezetpedagógia elemeit. Gyakorlat orientált, azaz a foglalkozások természeti környezetben zajlanak. Tudományos, elméleti alapokra és terepi tapasztalatokra épít. Kevés számban iskolai keretek között (egyetem, tanóra), valamint a civil szférában is működik. Központi témája az erdő és a vele kapcsolatos gazdasági és társadalmi folyamatok. Elsősorban az erdőhasználat, erdőgazdálkodás, az erdő védelmi funkciója valamint a környezettudatos gondolkodás, szokásrendszer kialakulása, s az erdő közjóléti funkciója sorolhatóak ide.

Magyarországon a XX. század elején az első erdei iskolák egészség megőrzési céllal jöttek létre és a kor akkori reformpedagógiai mozgalmait is magukba foglalták. Amit nyújtani tudott, az a szabadtéri tanítás, tapasztalati tanulás, élő környezeti példák, érzelmi kötődés a tanultakhoz.

Kováts-Németh Mária *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig* (2010) című könyvében három modul köré csoportosítja a környezettudatos életvezetés tanulását az általa kialakított rendszerben:

- Erdő és természet;
- Környezet és egészség;
- Helyidentitás-viselkedéskultúra.

Habár az erdőpedagógia színtere egyértelműen az erdő, de az elérni kívánt gyakorlati jó példákra való nevelés kiegészítő színterei lehetnek a „szabadég alatti” iskolák, bemutató kertek, terepgyakorlatok, szakpróbák, vezetett kirándulások is. Ilyen formában egy családi vállalkozás képes integrálni munkájában a különböző erdőpedagógiai foglalkozásokat.

3. A család szerepe a környezeti nevelésben

A család a társadalom legkisebb közösségi mintát adó építőköve. A család alapfunkciója a reprodukciós képesség, ugyanakkor gazdasági egység is. Ha sok család valódi életközösségben él, akkor várhatóan a társadalom egészében is megfelelő közösségi normák működnek. A hagyományos családi szerepkörök a változó körülményeknek megfelelően szintén megváltoztak. A jelenkor hagyományos női és férfi szerepei is változnak. Az elmúlt 100 évben, még inkább néhány évtizedben a megváltozott életmódunk, a számítógépes rendszerek, a gyors informális kommunikáció, egyoldalú fejlődést jelent az ember számára. Az ember emocionális, érzelmi, lelki, szellemi oldala erőteljesen háttérbe szorult, annyira, hogy ezek már generációs jellemvonások is. Nélkülözhetetlen a mai elektronikus rendszerek működése mellett a valós környezet megismerése, felfedezése és az általa nyújtott kikapcsolódási, gyógyulási, tanulási folyamatok megélése. Ezért nagyon fontos, hogy milyen szokásrendszereket tanulunk meg, mivel mutatunk példát és a szeretet adta, anya-gyermek központú világ biztonságát hogyan tudjuk értékékként megmutatni a gyermekeknek, éreztetni a „szülőföldem” az „anyatermeszt” hívó szavait.

A környezet szeretetére nevelés a családban kezdődik. Ideális helyzetben a nevelési és oktatási rendszereken belül is helyet kap. Azonban a XX. század második felétől az oktatásban előtérbe került az ismeretanyagok átadása; információk gyűjtése-továbbítása, középpontban a tudásanyag számonkérésével. Minden iskola saját pedagógiai programot ír és valósít meg egy felülről irányított, egységesített oktatási rendszerben. Itt a frontális tanítási módszerek mellett előfordul a párban folyó tanulás, a csoportos munka. A környezeti neveléssel egy sajátos tanulási környezet jelenik meg, és tanulásszervezési eljárások valósulnak meg, többek között, annak érdekében, hogy a felnövekvő generációk hatékonyan, felelősségteljes gondolkodással vegyenek részt a környezetük alakításában.

A környezeti nevelési formák megerősítik az egész társadalmunkra ható önszabályozó tanulási folyamatokat, aminek feltétele a megfelelő környezeti attitűd kialakítása. A környezeti nevelés egyik része a tudományos ismeretek, másik része a társadalmi szokásrendszerek és az ezt átadni képes pedagógiai koncepciók. Érték alapú, a folyamatos változásokra reagáló, azaz élethosszig tartó tanulást feltételez. Olyan oktatási módszertan, amelynek eszközei bármely tantárgy oktatásában is használható, ugyanakkor a környezettel kapcsolatos szakterületektől átvett tudásanyagot képes összességében láttatni, és cselekvésre ösztönözni, megfelelő kompetenciát kialakítva. Tágabb értelemben magába foglalja mind azt, ami a környezetben, a környezetért és a környezetről szól.

A szakmai hitelességre külön figyelmet kell fordítani, mivel a folyamatosan modernizált technikai eszközök világában egyre könnyebben lehet információkhoz, különböző tudásanyagokhoz jutni, amelyek pontos forrásának ismerete nélkülözhetetlen.

Mindezek alapján a család társadalmi és gazdasági alapegységként, egy családi vállalkozásban szerepet tud vállalni a környezeti nevelésben. Ehhez kapcsolódó tiszavasvári helyszínek például: biogáz üzem, zöldség-gyümölcs biokertek, méhészet, halastavak, lovarda, kézműves mesterek (fafaragó, kovács, keramikus), múzeumpedagógiai foglalkozások. A családi vállalkozás csatlakozhat továbbá különböző keretek között működő, környezeti nevelést nyújtó intézményekhez, mint például zöld óvoda és iskola, madarász csoport és erdészeti erdei iskolák.

4. Családi vállalkozás Tiszavasváriban

Több nemzetközi felmérés is alátámasztja, hogy a családi vállalkozások egyedi gazdasági modellt alkotnak, amelyre még nem találtak ki egységes fogalmi meghatározást az Európai Unió színterén sem. Nem véletlen, hiszen a magyarországi kis és közepes vállalkozások, östermelők teljesen más múlttal rendelkeznek, mint a nyugat-európai kultúra családi vállalkozásai, így nem szoríthatók egyértelmű kategóriába a családi vállalkozások. Statisztikai adatok szerint az európai gazdaság vállalkozásainak 85%-a családi vállalkozás, érthető, ha elég kiemelten foglalkoznak időről időre ezzel a szegmenssel. Sok egyedi kihívásuk alapja a méret, a szervezeti felépítés, a tevékenységi kör változatossága, de abban egységesek, hogy az üzleti vállalkozás tulajdonosa a család, amelynek tagjai meghatározó szerepet játszanak a cég irányításában, működésében. A zavar egyik oka, hogy egyszerre család és vállalkozás is, jogilag és gazdaságilag is két különálló egységként kezelendő terület, az egyikre a vállalati jog a másakra a magánjogi törvénykezés von keretet. Itt pedig a kettőnek egyfajta jogharmonizációval egyszerre kellene érvényesülni.

A 2013.CXXII. törvény 5.§. 4. pontja a mező és erdőgazdálkodói földek forgalmáról így fogalmazza meg a családi gazdaság fogalmát: „A mezőgazdasági igazgatási szervnél családi gazdaságként nyilvántartásba vett mezőgazdasági üzem.

Egyelőre, az Európai Unió a közeljövőben sem kívánja külön támogatni a Magyarországon speciális helyzetben lévő családi gazdaságokat. Értjük ez alatt a több évtizedes lemaradást Nyugat-Európától, és a több generációs családok hiányát. A nyugat-európai családi vállalkozások a tőke, szellemi erő, tudás, garanciák, biztonságos működés szempontjából is jelentősen erősebb gazdasági szereplők, mint a nálunk többségében egy generációs családok.

A családi vállalkozás párhuzamba állítható az erdészeti erdei iskolák működésével. E szerint nem várható el nyereség orientált működés az oktatás területén. Közvetett haszon és a jövőbe mutató gondolkodás az, ami megalapozza és hosszú távon rentábilissá teheti ezt a szegmensét is a gazdálkodásnak.

A tiszavasvári családi gazdaságban erdőpedagógiai és kertpedagógia működésre alkalmas helyszínek is vannak. A kert a felelősségteljes munkavégzés, az eredményes jó gazdálkodás, a természet és környezet megismerésének, a kikapcsolódásnak és pihenésnek is színtere. A termelő területek aránya a gazdaságon belül: kisebb erdőfoltok (13 ha), rét-legelők (40 ha), bio almás ültetvény (10 ha) és nagyobb számban szántóföldi növénytermesztési kultúrák (180 ha). A szomszédos területeken több állattartó telep is van, ahol ló, szarvasmarha, juh és mangalica tartása folyik.

A családi példa egy sokszínű, jövőbe mutató, optimista képet kíván mutatni a jövő generációjának. A folyamatosan változó gazdasági környezetben egy a természet adta stabilitással a föld tulajdonlásának felelősségteljes használatával együtt, olyan gazdaságot szükséges teremteni, amire értékrendet lehet alapozni.

5. Tematikus foglalkozások, játékok

A családi vállalkozás pedagógiai programja gyakorlatorientált, cselekvésre ösztönző és következetes.

- Elégős teret és időt kapnak a gyerekek.
- Egy adott téma bővíthető, illetve egy témát részletesebben lehet tárgyalni.
- Színesebb programot, élményt nyújt a foglalkozás.
- Elmélyültebb tudásanyagot biztosít.
- Teljes kikapcsolódást ad.
- Háttérbe szorult vagy rejtett képességek felfedezésére ad lehetőséget.

Az adott terület előnye, hogy saját tulajdonban van. A foglalkozások központi témája mindig a környezet megfigyelése, egy gazdálkodás alá vont, élő környezeti tanteremben. A foglalkozások másik fő célja a gondolkodni tanítás, illetve annak megtartása.

A fél-, egy- valamint ötnapos nomád nyári táborban szerepet kapó kulcs kompetenciák, tantárgyak és programok:

- **Kulcs kompetenciák:** szociális-életviteli és környezeti; életpálya építési; matematikai-logikai.
- **Kompetencia fókuszok:** kérdezés technika, a természet gazdagságának tisztelete, önkifejezés, vizuális emlékezet fejlesztés, konstruktív együttműködés, önálló gondolkodás, logikai készség, egymásra épülő tudásanyag, cselekvőképesség, türelem, hagyományörzés, erdei fajok ismerete, kézügyesség, formaismeret, önkifejezés, koncentrációs képesség, komplex információkezelés, mérési képesség fejlesztése, problémamegoldó képesség, verbális kommunikáció.
- **Kapcsolódó tantárgyak:** hon- és népismeret, történelem, természetismeret, biológia, földrajz, testnevelés, technika, rajz, matematika.
- **Program részei:** helyszín és időpont, téma; célcsoport, eszközigeny valamint a tematika: óránkénti részletes foglalkozás leírás.

5.1. Félnapos programvázlat (4 óra)

Az erdő, mint természeti erőforrás, életközösség és az erdő közjóléti funkciója.

1. - 2. óra: Üdvözlés, bemutatkozó és ráhangoló játékok, az erdőjárás szabályai; az erdő mint természeti erőforrás – szerepjáttékkal.
2. - 3. óra: Tízórai szünet; az erdő szintjei – rajzos feladat egyéni és csoportos, élőlénykártyákkal; az erdő szerepe a klímaválságban – gondolattérképpel.
3. - 4. óra: Állatok táplálkozása, tápláléklánc építés – színes faj képekkel, ökológiai egyensúly, tápláléklánc fogó, elköszönés.

5.2. Egynapos programvázlat (8 óra)

Öt állomáson keresztül ismerkednek a gyerekek, csoportos bontásban, 5 fás szárú növényvel oly módon, hogy azok életszakaszait párhuzamba állítjuk az emberélet fordulóival, a család életével. Kéreg, levél, virág, mag, s ennek képi megjelenése egy gyűjtőlapon. Megismerik az erdőgazdálkodás és az erdész fogalmát valamint az erdő funkcióit.

1. - 2. óra: Üdvözlés, hely és szabályismeret, bemutatkozó játékok; MAG (gyűjtés, megfigyelés, morfológia), fafajok jellemzői; természeti tényezők; az erdész munkája; születés és család.
2. - 3. óra: LEVÉL (alakja, széle, válla, tagoltsága) gyűjtés és ragasztás, a családfa. Csemete. Erdőtelepítés és felújítás, fő- és mellékhaszonvétel.
3. - 4. óra: A környezet megfigyelése, a fotoszintézis. Mozgásos játék az éghajlat elemeivel. Az erdő védelmi funkciója. Ebédszünet.
5. - 6. óra: VIRÁG képek felismerés, memóriajáték, gyűjtés és ragasztás. Szimbolika, népdal és hagyományok, népi ének és néptánc alapok; párválasztás, udvarlás, közösség.
7. - 8. óra: „Mit találtam?” körjáték; a csoportok megkeresik a saját fájukat, kéregrajz, „Miért szeretem az erdőt?”- gondolatterkép; közjóléti funkció, hasznosság és használat. Visszajelzések, uzsonna és elköszönés.

5.3. Nyári nomád tábor (5 nap) vázlat

Sátározás, szituációs és csoportos feladatok, környezetünk és embertársaink megismerése és a velük való együttélés. Természetismereti tudás és kulcskompetenciák. Napi rutin. A mindenkori törvényi előírásoknak betartása a bejelentés, szervezés és táboroztatás folyamán.

1. nap: Ismerkedés, sátorépítés és tábori szabályok; a jurta, mint közösségi tér; az erdő, mint ökoszisztéma; fás szárú növények (10 faj) megismerése 2 játékon keresztül; Kézműves foglalkozás: fafaragás (bodza síp, pörgettyű, brúgattyú). Szalonnasütés.
2. nap: Madárgyűrés reggel és este; egyéni és csoportos játékos madárfelismerés: hím és tojó, táplálkozás, vonulás. Közös ebéd készítése. Strand program. Tábortűz.
3. nap: Biogazdaság, munkafolyamatokban való részvétel; felfedezés, tapasztalás, ismerkedés, kipróbálás; Kemencés ebéd; a búzától a kenyérig hagyományörző foglalkozás; az erdő melléktermékei; esti csillagászat.
4. nap: „Kincskeresés” az erdőben; honismeret; régi és mai használati eszközeink – másolatok a helytörténeti múzeumból; szerepjátékok, jelenetírás; Kézműves foglalkozás: agyagtálka és nemezlabda készítés. Bioalmás-rovarok; esti játék: számháború, méta, medvetalp, mocsárjáró, gólyaláb. Tábortűz.
5. nap: Vándor tanösvény a Fehér-szikre; mezővédő erdősáv, történelmi helyszínek. „Építs valamit!” Éjszakai ragadozók, a pók hálójában, róka vár nyomában; madarászfutam a Sziken. Táborzárás.

Összegzés

A családi vállalkozás az egyik legjobb oktatást segítő, a terepi foglalkozásoknak helyszínt adó szerveződési forma. Erőssége a folytonosság, az érzelmi nevelés, alapvető értékrend kialakítása, attitűd formálása, megújuló tudás, és maga a gyakorlati megvalósulás az agrár és

erdészeti területeken. Számos fejlesztés, kutatás, jövőbemutató koncepció része lehet, amelynek gyengeségei a kockázatviselés, az első generációs újszerű vállalkozások megmaradásának kérdése.

Felhasznált irodalom

- ADORJÁN R.(2008): Magonc, erdőismeret és természetismereti játékok. Mecseki Erdészeti Zrt., Pécs, 128 p.
- BODONYI E. – BUSI E. – HEGEDŰS J. – MAGYAR E. – VIZELY Á. (2006): Család, gyerek, társadalom. Bölcsész Konzorcium, 2006. 73 p.
- Bp. XIII. ker. Önkormányzat Egyesített Óvoda (2015): Játsszunk okosan! Tematikus játéktár. Novum Könyvklub Kft., Budapest,143 p.
- FRANZ L. – Astrid S. (2002): Találkozunk az erdőben! Erdőpedagógiai kézikönyv, OEE Öko-Fórum Alapítvány, Budapest, 126 p.
- KISS F. – KEN W. (2001): A környezet védelmétől a fenntarthatóság felé. Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 213 p.
- KOVÁCS Gy. – BAKOSI É. (2007): Játépedagógiai ismeretek. Center-Print Kft., Debrecen, 258 p.
- KOVÁTS-NÉMETH M. (2010): Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig, Comenius Kft., Pécs, 147-152.
- web1: Pedagógiai folyóiratok; Megtalálható: <https://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/bajororszagi-erdopedagogiai-tapasztalatok>; - hivatkozva: 2019.12.06.
- web2: Pedagógiai folyóiratok; <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-kornyezeti-nevelesben-alkalmazott-oktatasi-szinterek-korszaru-modszerek>;- hivatkozva: 2019.12.06.

Jelen publikáció az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával valósult meg.